

Anna Haugan

Kronisk kriminelle

En kvalitativ studie med fokus på
gjengangerkriminalitet

Bacheloroppgave i Sosiologi

Veileder: Johan Fredrik Rye

Mai 2019

Anna Haugan

Kronisk kriminelle

En kvalitativ studie med fokus på
gjengangerkriminalitet

Bacheloroppgave i Sosiologi
Veileder: Johan Fredrik Rye
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

FORORD

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Johan Fredrik Rye som har bidratt med motivasjon, gode råd og faglige innspill gjennom hele prosessen.

Jeg vil også takke RøverRadion som gjør slike prosjekter mulig, og skaper innsyn i norske fengselsforhold.

Til slutt vil jeg rette en takk til min kjære storebror som har tatt seg tiden til oppmuntring, gode råd og faglige diskusjoner. I tillegg til medstudenter, venner og familie.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
1.1. «Tilbakefall til kriminalitet».....	2
1.2. Organisering av oppgaven	3
2. Teori.....	4
2.1. Aktør og struktur	4
2.1.1. <i>Talcott Parsons, aktør og struktur</i>	4
2.1.2. <i>Anthony Giddens, strukturasjonsteori</i>	5
2.2. Ralf Dahrendorf, Konfliktteori	5
2.3. Sosialisering, nettverk og påvirkning	6
2.4. Howard Becker, stempelingsteori	7
2.5. Sigmund Freud, Den psykodynamiske personlighetsteorien	7
2.6. Arnold Van Gennep, Liminalitet	7
3. Metode	8
3.1. Dokumentstudie.....	8
3.2. RøverRadion	8
3.3. Begrunnelse av metode.....	9
3.4. Prosessen	9
3.5. Etikk.....	10
3.6. Kvalitetsindikatorer	10
4. Analyse	12
4.1. Aktør og struktur	12
4.2. ADHD.....	15
4.3. Personlighetstrekk	17
4.4. Sosiale sammenhenger	19
4.5. Konflikt med autoritære skikkelser	22
4.6. Overgangsfasen	23
5. Avslutning.....	25
5.2. Hovedfunn	25
5.3. Videre forskning	25
6. Litteraturliste.....	27

1. Innledning

– En dag er for mye. Men det å sitte inne det setter ting i perspektiv. De som har noe å tape der ute, de vil ikke inn igjen. De som ikke har noe å tape derimot. De som mangler et godt og trygt nettverk rundt seg, det er klart de kan falle tilbake. Der finner de likesinnede. Folk som ikke dømmer deg (Rostad, 2018).

Sitatet til tidligere dømte Leon Bashir sikter til en problemstilling mange innsatte må reflektere over etter å ha blitt dømt til soning for en kriminell handling. Når en person blir tatt, siktet og dømt for en ugjerning må vedkommende reflektere over om man ønsker å fortsette i de kriminelle banene. Eller om man skal se på dommen og soningen slik som staten ønsker, en mulighet til å rehabiliteres, og bli en eksemplarisk lovlydig samfunnsborger (Qureishi, 2015).

Gjengangerkriminalitet er et tema som kan være vanskelig for den normale «mannen i gaten» å forstå, og fenomenet kan defineres på mange ulike måter. I andre studier omtales denne gruppen mennesker ut ifra antall anledninger de har vært innenfor murene; alt fra én til tre ganger (Jacobsen, 2018, s. 62). Kriminalstatistikken derimot måler tilbakefall med tanke på hvilken kategori lovbruddet befinner seg under, og ut ifra en observasjonstid på omtrent fem år (Skardhamar, 2004, s. 25).

Fokuset i oppgaven er gjengangerkriminalitet, det vil si individer som stort sett opplever problemer ved å tilpasse seg samfunnet på utsiden, og derav befinner seg på innsiden av fengselsmurene. Begrepet gjengangere defineres i denne oppgaven som individer med en kriminell livsstil, og den kriminelle gruppen som belyses er de med tilknytning til et kriminelt sosialt miljø, som i hovedsak innebærer kriminalitet som rus, vold og vinning. Bakgrunnen for dette er at majoriteten innsatte som taler i datamaterialet; som er RøverRadion, faller under denne kategorien. RøverRadion er en riksdekkende fengselsradio som sendes på utsiden av fengsel hvor innsatte taler om sine opplevelser.

1.1. «Tilbakefall til kriminalitet»

Ifølge SSB sin artikkel om «tilbakefall til kriminalitet» vil andelen tilbakefall endres etter hva man definerer som tilbakefall (Andersen og Skardhamar, 2013, s. 24). De ser på tre ulike tilfeller av tilbakefall; altså ny- siktelse, dom eller innsettelse, og fokuserer på individer som faller under gruppene; siktede, straffede og løslatte fra fengsel. Prosentandelen knyttet opp mot sannsynligheten for gjentagende kriminalitet økte i sammenheng med hvilken gruppe

man kategoriserte den kriminelle, som i dette tilfellet innebærer at det var høyest andel av tilbakefall blant de som ble løslatt fra fengsel (Andersen & Skardhamar, 2013, s. 27). Artikkelen sine resultater viste at underveis i det første året etter frifinnelse begikk 34 prosent en ny straffbar handling som førte til en ny siktelse, 25 prosent begikk en kriminell handling hvor konsekvensen ble en ny dom, og 20 prosent begikk en kriminell handling som ble gradert i slik grad at konsekvensen var å reise tilbake i fengsel (Andersen & Skardhamar, 2013, s. 27). Etter fire år i frihet, hadde samme utvalg av de tilsvarende gruppene 55, 42 og 33 prosent.

1.2. Organisering av oppgaven

Kriminalitet og redegjørelsen for hva kriminalitet innebærer er et sosiologisk spørsmål knyttet opp imot samfunnets sosiale institusjoner (Giddens, Duneier, Appelbaum & Carr, 2014, s. 164). Sosiologien som fag er opptatt av samfunnet og samspillet mellom mennesker (Schiefloe, 2011, s. 10). Derav er kriminalitet et interessant tema, da det skildrer en gruppe individer som har problemer med å tilpasse seg både samfunnets normer og lovens rammer. Disse individene kan som konsekvens bli stående på utsiden, og kategorisert som sosiale avvik (Schiefloe, 2011, s. 2011, s. 521).

Crime is present not only in the majority of societies of one particular species but in all societies of all types. There is no society that is not confronted with the problem of criminality. Its form changes; the acts thus characterized are not the same everywhere; but everywhere and always, there have been men who have behaved in such a way as to draw upon themselves penal repression (Durkheim, 1970, s. 11).

I dette sitatet av Durkheim skildrer han fenomenet kriminalitet, han anså det som relevant innenfor tematikken kriminalitet å redegjøre for skillene mellom begrepene; kriminalitet, avvik og forskjeller. Det på grunnlag av at måten man forstår et fenomen er knyttet opp imot de diskursive føringene og den kollektive forståelsen av fenomenet (Lawson & Heaton, 1999, s. 3).

På bakgrunn av dette ønsker jeg å utforske temaet gjengangerkriminalitet ut ifra en kvalitativ dokumentanalyse. Hvor hovedpoenget med denne oppgaven er å belyse sider ved det å gå fra førstegangskriminell til gjenganger, særlig ut ifra de kriminelles perspektiv. Problemstillingen skal besvares med utgangspunkt i podkasten RøverRadion, en riksdekkende fengselsradio som sendes på utsiden, hvor innsatte taler om sine opplevelser. For å gi en grundig analyse av forskningsspørsmålet har mitt sosiologiske blikk tatt utgangspunkt i de innsattes forklaringer, og deres forklaringsmodeller. Dermed lyder problemstillingen slik:

Hvilke forklaringsmodeller benytter innsatte i det norske rettssystemet i tilknytning til tematikken gjengangerkriminalitet som fenomen?

Oppgavens disposisjon består av en innledning hvor tematikken aktualiseres, i tillegg til en begrunnelse av oppgavens tema. Etterfulgt av en teoridel hvor hensikten er å benytte teoriene som presenteres for å belyse forklaringsmodellene de innsatte i RøverRadion benytter. Videre en metodedel hvor dokumentstudie som metode blir begrunnet, i tillegg til en presentasjon av den empiriske dataen, og en refleksjon knyttet opp imot oppgavens kvalitet. Til sist en analyse som belyser forskningsspørsmålet med tanke på sosiologisk teori og den empiriske dataen, hvor oppgaven avrundes med en konklusjon knyttet opp imot studiets funn, og videre forskning.

2. Teori

Denne delen av oppgaven tar for seg sosiologiske teorier for å undersøke om de ulike perspektivene eller begrepen kan belyse fenomenet gjengangerkriminalitet. Teorier og begreper er verktøy med hensikten å belyse de innsattes oppfatning av fenomenet gjengangerkriminalitet. Derav er de sosiologiske verktøyene i denne oppgaven; aktør og struktur fra Talcott Parsons og Anthony Giddens, i tillegg til konfliktteori, sosialisering, sosialt miljø, stempling, liminalitet og psykodynamisk personlighetsteori.

2.1. Aktør og struktur

En aktør kan være en eller flere personer, grupper eller organisasjoner, hvor en aktør *handler* på en bevisst eller spesifikk måte for å nå en målsetting (Schiefløe, 2011, s. 499). Struktur derimot innebærer hvordan *komponentene* som helhet er ordnet ovenfor hverandre, hvordan ting fungerer i et sammensatt system (Schiefløe, 2011, s. 523).

2.1.1. Talcott Parsons, aktør og struktur

Parsons er en av de fremste bidragsyterne til strukturfunksjonalistisk orientering, og var opp-tatt av perspektivene aktør og struktur, med fokus på strukturens funksjoner og føringer (Rit-zer & Stepnisky, 2014, s. 247; Parsons, 1991).

«Since a social system is a system of processes of interaction between actors, it is the structure of the *relations* between the actors as involved in the interactive process which is essentially the structure of the social system» (Parsons, 1991, s. 25). Parsons ser på aktør og struktur opp imot hverandre, og mener normer og verdier innenfor et system overføres og

legitimeres av aktørene innad i selve systemet, det innebærer at disse normene og verdiene internaliseres i individets bevissthet (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 246 & 247).

Teorien kan tolkes slik at hans fokus er på de strukturelle føringene, hvor han mener det er visse friheter til aktøren, men stort sett strukturen som legger tøyler og føringer for aktørens valg og handlinger. Konformiteten i samfunnet var underlagt selve systemet. «Parson's main interest was the system as a whole rather than the actor in the system – how the system controls the actor, not how the actor creates and maintains the system» (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 247).

2.1.2. Anthony Giddens, strukturasjonsteori

Giddens strukturasjonsteori fokuserer på samspillet mellom aktør og struktur (Giddens, 1984). Strukturasjon er et dualistisk begrep som betegner samspillet mellom det han kaller objektivisme (strukturen) og subjektivisme (aktøren), i tillegg til hvordan aktørene forandrer eller vedlikeholder strukturene i samfunnet (Aakvag, 2008, s. 128; Schiefloe, 2011, s. 523).

Struktur defineres som «the structuring properties allowing the 'binding' of time-space in social systems, the properties which make it possible for discernibly similar social practices to exist across varying spans of time and space and which lend them 'systemic' form» (Giddens, 1984, s. 17). Giddens mener strukturen skapes gjennom ressurser og regler som eksisterer kun på bakgrunn av aktørens valg og handlinger (Giddens, 1989, s. 256), og han slår fast at enkelte hendelser oppstår på bakgrunn av aktørens inngripen i sosiale situasjoner. I tillegg er han negativ til Parsons inntrykk, hvor strukturen er noe eksternt og uavhengig til aktøren og aktørens handlinger (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 513).

2.2. Ralf Dahrendorf, Konfliktteori

Konfliktteori har røtter i Marx og hans arbeid om kapitalismen, men også en tilknytning til Weber, Simmel og Dahrendorf (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 215). Konfliktteori innebærer et perspektiv hvor man ser på samfunnet som et subjekt under prosesser av endring, og fokuset er uenighet og samfunnsmessige elementer som bidrar til oppløsning og forandring. I tillegg til samfunnets orden som stammer fra en hierarkisk rangering med individer på toppen og deres tvang, hvor de med makt kontrollerer og holder samfunnet sammen (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 267).

Dahrendorf (1959) var en stor bidragsyter til konfliktperspektivet, hvor han mente deler av det sosiale systemet fungerte fint sammen, men også at andre aspekter opplevde kon-

flikt og spenning (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 215 & 216). Dette ble grunnlaget for hans dualistiske syn på samfunnet, og perspektivene konflikt og konsensus (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 267). Dahrendorf fokuserte på å undersøke de ulike interessekonfliktene med tanke på tvangen som holder samfunnet sammensveiset, på grunnlag av de ulike stressmomentene som oppstår i de ulike sosiale prosessene. Han var svært opptatt av den delegerte makten og autoriteten enkelte hadde ovenfor andre (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 267).

2.3. Sosialisering, nettverk og påvirkning

Berger & Luckmann definerer sosialisering som den omfattende innsettelsen av individet i samfunnets objektive verden (2006, s. 136). Sosialisering er en prosess som former individet, hvor man tilegner seg kunnskap, atferd og ferdigheter for å bli et akseptert medlem av samfunnet. Dette innebærer at individet gjennom sosialisering prosessen opplever en kulturoverføring med hensyn til språk, normer og verdier (Schiefløe, 2011, s. 288 & 520). Prosessen innebærer også primærsosialisering, som er den tidligste sosialiseringen individet gjennomgår (regnes som; familie, venner og lokalmiljøet), i tillegg til sekundærsosialiseringen, som er de senere påvirkningsprosessene som bygger videre på primærsosialiseringen (Bø, 2005, s. 65).

Sosiale miljøer og nettverk er uformelle systemer hvor relasjoner dannes (Schiefløe, 2011, s. 521), og kan bestå av venner, nabolag, kolleger, kriminelle gjenger eller grupper. Sosiale fellesskap innebærer en dynamikk, og kjennetegnes av dynamiske settinger med tankeutveksling og samarbeid. Hvor individer, grupper og institusjoner kontrollerer og forsøker å kontrollere, regulere og endre andres tanker, holdninger, verdsett og atferd gjennom konflikter og kontroverser (Bø, 2005, s. 15).

Sosial og kulturell påvirkning innebærer en prosess hvor andre omstendigheter som sosialisering, kommunikasjon, maktutøvelse, medier og sosiale sanksjoner har føring eller påvirkning på individets atferd, og er med på å endre i tillegg til å kontrollere individet (Bø, 2005, s. 15). Uttrykket konformitet er en underkategori til sosial påvirkning, da konformitet, føyelighet og lydighet betyr at et individ gir etter for forventninger, og oppfører seg som alle andre. Det samme gjelder sosialsmitte, et uttrykk som blir anvendt når mennesker inspireres til en felles atferd (Bø, 2005, s. 15 & 16). Begrepet sosial reproduksjon er et beslektet begrep og kan defineres som «(...) sosiale posisjoner som går i arv fra foreldre til barn» (Dahlgren & Ljunggren, 2010, s. 25).

2.4. Howard Becker, stemplingsteori

Stemplingsteori er et begrep innenfor symbolsk interaksjonisme, som er dannet av Howard Becker knyttet opp imot hans studie om stempling og marijuana-brukere, og bærer preg av videreførelse på arbeidet til Mead og Cooley (Becker, 2005; Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 205, 341 & 342). Becker mente individer som ble betegnet og anerkjent som avvikere i sosiale situasjoner var i fare for å bli en varig avvikler, og betegnet dette som stempling (Becker, 2005). Begrepet defineres med tanke på avviker-statusen individet har, da det blir sett på som hovedposisjon. Det vil si at alle andre roller eller egenskaper individet besitter blir mindre viktige, og individet blir definert og stemplet ut ifra sin avvikende sosiale posisjon (Schieffloe, 2011, s. 397). Eksempler på stempling kan være tyv, pedofil eller narkoman. Med andre ord; noe som innebærer kategorisering av sosiale posisjoner som strider med det samfunnet ser på som normativt og anerkjent.

2.5. Sigmund Freud, Den psykodynamiske personlighetsteorien

Freud utviklet en personlighetsteori hvor han beskriver personlighetens struktur ved hjelp av begrepene id, ego og superego (Teigen, 2015, s. 199). Han mente menneskets bevissthet besto av grunnleggende drifter, som motiverer atferden (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42).

Id innebærer tilfredsstillelse av lystprinsippet, hvor spontane drifter og impulser søker umiddelbar utløp (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42). Ego er derimot den delen av personligheten hvor individet reflekterer, og blir innforstått med at de spontane impulsene og følelsene ikke alltid kan tilfredsstilles. Individet fortsetter å søke tilfredsstillelse, men innenfor grensene til samfunnets lover og regler (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42). «All perceptions which are received from without (sense-perceptions) and from within- what we call sensations and feelings- are Cs [hvor Cs, er forkortelse på ego]» (Freud, 1961, s. 19). Superego er lagringen av regler og reguleringer som stammer fra oppførsel og atferd individet internaliserer via foreldre og samfunnet, disse reglene innebærer de absolutte moralske standarder innad i samfunnet. Grunnlaget til at individet følger disse reglene, er fordi å leve etter dem forhindrer angst og bekymring (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42).

2.6. Arnold Van Gennep, Liminalitet

Arnold Van Gennep brukte begrepet liminalitet som en fase i overgangsritualer (Turner, 1969). Han definerte overgangsriter som en tilstand som følger situasjoner hvor man bytter plass, sosial posisjon eller alder (Turner, 1969, s. 359). Dermed kan begrepet liminalitet be-

skrives som en mellomliggende tilstand mellom posisjoner som er kulturelt anerkjent (Turner, 1969, s. 359). I denne sammenhengen kan man betegne situasjonen en tidligere innsatt opplever i overgangsfasen fra fengsel og tilbake til samfunnet, som en limbo mellom det kriminelle miljøet og det normale samfunnet.

3. Metode

Formålet med denne forskningsprosessen er å belyse gjengangerkriminalitet ved hjelp av en empiridrevet kvalitativ analyse. Det innebærer å fokuseres på en eksplorerende, kreativ og systematisk teknikk for å utforske og forstå ulike sosiale fenomener (Tjora, 2018, s. 12 & 13).

3.1. Dokumentstudie

I kvalitativ forskning legges det vekt på forståelse fremfor forklaring, nærhet til forskningsobjektene. Forskingen er *induktiv*, som innebærer en empiridrevet og utforskende fremgangsmåte hvor man trekker linjer fra det «observerte» til teori (Tjora, 2017, s. 24). Metoden som har blitt benyttet i denne forskningsprosessen er en induktivt rettet «dokumentstudie» som innebærer kvalitativ datagenerering av dokumenter som er produsert på grunnlag av andre formål enn forskning, sekundærdata. I hovedsak består dette av offentlige dokumenter som medier, aviser og nettsider, pluss forskningsdokumenter som artikler, rapporter, bøker eller lignende (Tjora, 2017, s. 182 & 183). I dette tilfelle innebærer det å studere programmet RøverRadion, og analysere eksisterende data i form av lyd og deretter gjengi det i skriftlig form (Tjora, 2017, s. 173 & 174).

Det finnes mange ulike dokumentstudier, men denne studien er en blanding mellom diskursanalyse og innholdsanalyse, da studie fokuserer systematisk på sammenfattet tekstinnhold, og i mindre grad språklig kontekst (Bratberg, 2017, s. 101). I Johannessen, Rafoss og Rasmussen defineres diskurser som *en kollektiv forståelsesramme*, og begrepet diskurser viser til rammene for hva som menes og hvordan noe oppfattes innenfor et gitt fellesskap (2018, s. 58). Dette innebærer det kognitive og normative fellesskapet som kommer til uttrykk gjennom ord og språk (Bratberg, 2017, s. 34 & 35). Dette kan knyttes opp imot min studie, da fokuset er forskningsobjektene forståelse av situasjonen som dømt og innsatt i fengsel, i tillegg til deres sosiologiske forklaringsmodeller.

3.2. RøverRadion

Datamaterialet som er benyttet er offentlige radiosendinger fra NRK's nettsider. En riksdekkende fengselsradio med tittelen «RøverRadion», som sendes på innsiden og utsiden av mu-

rene. Programmet sendes fra Oslo-, Bredtveit-, Bergen-, Sarpsborg- og Eidsberg fengsel, og har sendt over 180 sendinger på NRK P2 og Radio Nova (RøverRadion, 2018). Hver sending er vanligvis på 60 minutter, hvor 30 minutter av sendingene er uten musikk og reklame.

Programmet består av kriminelle på innsiden av norske fengsler som er programledere og styrer sendingene, hvor de deler hvordan det er å være innsatt til lyttere i hele landet. Tanken bak programmet er å gi de innsatte friheten til å ytre, selv om man i Norge dømmes til frihetsberøvelse når man har begått en kriminell handling (RøverRadion, 2018). Podkasten belyser ulike temaer, opplevelser og tanker som kan relateres til de innsattes hverdag, i tillegg til besøk av kjente personer eller personer med ulik faglig bakgrunn. Radioprogrammet benyttes som en belønning for de innsatte med god oppførsel, dette innebærer at alle typer kriminelle ikke kommer til ordet. Som nevnt tidligere i oppgaven innebærer majoriteten av min fokusgruppe innsatte som kan kategoriseres som rus-, vold- og vinningsdømte, da det som oftest er de som har et talerør på denne plattformen.

3.3. Begrunnelse av metode

På grunnlag av de etiske retningslinjene (Tjora, 2017, s. 46) og problematikken knyttet opp imot det å intervju innsatte i fengsel ble valgt raskt dokumentstudie som datagenerering, da innsatte er en skjermet gruppe i samfunnet. I tillegg til tidligere kjennskap til programmet, og derav var dette den beste metoden for å kunne utføre studie med tematikken slik jeg ønsket.

3.4. Prosessen

Prosessen startet med valg av metode, som ble dokumentstudie. Valget ble tatt på bakgrunn av kjennskap til podkasten da jeg er fast lytter, i tillegg til podkastens perspektiv; som er de innsattes, da det var denne vinklingen av tematikken jeg ønsket å undersøke.

Før prosessen med lyttingen startet, hentet jeg informasjon om radioprogrammet på deres nettside, og satte meg inn i hensikter og formål. Deretter sjekket jeg hver enkelt tittelbeskrivelse på podkast-sendingene, for å finne ut hvilke som muligens var relevant for temaet. I tittelbeskrivelsen så jeg etter temaer og stikkord som indikerte kriminelle livsstiler, eller intervjuer med innsatte, da det sannsynligvis var relevant informasjon til mitt tema i disse sendingene. Eksempler på dette er titler som «problembarn» (R.R. ep: 08.12.18) eller «uskikkelige gutter» (R.R ep: 19.01.19). Etter dette startet prosessen med lytting. Fremgangsmåten med å finne relevant data gikk ut på å lytte til hele episoder, og notere ned titler på episoder, dato, årstall og tema i tillegg til tidskode for den nødvendige infoen, og eventuelt andre nyttige

stikkord. Etter denne prosessen hadde jeg 18 episoder fra tidsperioden 2016-2019, hvor temaene kunne kobles med gjengangerkriminalitet. Deretter overførtes datamaterialet fra lydklipp til tekst, transkribering (Tjora, 2017, s. 173 & 174). Først transkriberte jeg hele episoder for å være sikker på at ingen nødvendig informasjon ble oversett, men etter en periode oppdaget jeg at det var tidkrevende i forhold til fordelene. Dermed gikk jeg over til å transkribere de delene av episodene som ble ansett som relevante. Etter transkriberingen var neste steg å kode datamaterialet, noe jeg valgte å gjøre manuelt i papirformat. Derav fikk jeg bedre oversikt over innholdet og hadde muligheten til å fargekode og markere de elementene i teksten jeg ønsket, i tillegg til å kategorisere det etter teori, sitater og andre relevante notater. Kodegruppene var kategorisert ut ifra tematikken og hva informantene uttalte (Tjora, 2017, s. 197).

3.5. Etikk

I ulike forskningsprosesser er det enkelte etiske retningslinjer man skal forholde seg til (Marterstvedt, 2018, s. 153). I tråd med denne oppgaven innebærer disse retningslinjene innhenting og benyttelse av offentlige materialer. I følge NESH sine retningslinjer «kan forskere som hovedregel fritt benytte materiale fra åpne fora uten å innhente samtykke fra dem opplysningene gjelder (...)» (2014, s. 4), men samtidig skal man alltid overholde kravet om respekt for individers privatliv (NESH, 2014, s. 4).

I tillegg til at individer det fremkommer sensitive opplysninger om på offentlig fora, har krav på at informasjonen i forskningssammenheng brukes og formidles på en anstendig måte. Hvor anonymiseringens hensikt er å beskytte individer på bakgrunn av personvern, slik at opplysninger blir behandlet forsvarlig (NESH, 2014, s. 7, 8).

3.6. Kvalitetsindikatorer

For å forsikre at forskningsarbeidet er av kvalitet må man diskutere begrepene transparens, gyldighet, pålitelighet og generalisering. Det fordi dette er fire begrep på indikatorer av oppgavens kvalitet.

3.6.1. Transparens

Transparens utøves gjennom systematikk, og innebærer kravet til tydeliggjøring og innsikt i den kontinuerlige forskningsprosessen (Tjora, 2017, s. 248). Sitater hentet fra podkasten er i denne oppgaven benyttet som verktøy for å vise transparens, i tillegg til å gi leseren en mulighet for innsyn i datamaterialets faktiske innhold.

3.6.2. Gyldighet

Gyldighet innebærer om man i hovedsak forsker på det man ønsker å forske på, og om funnene kan knyttes opp imot spørsmålene som stilles (Tjora, 2017, s. 232). I dette tilfellet vil gyldigheten avhenge av om forskningsspørsmålet blir besvart.

For å styrke forskningens kvalitet er det i prosessen hentet informasjon om tidligere forskning og faglitteratur med tematikk som kriminalitet eller definisjoner knyttet til ulike aspekter ved kriminalitet. Dette kalles *kommunikativ gyldighet*, og gjenspeiles når forskningens funn testes i sammenheng med forskersamfunnet (Tjora, 2017, s. 234 & 235).

Det er viktig i denne settingen å diskutere radio som plattform med kriminelle innsatte som talere med tanke på studiets gyldighet. Siden RøverRadion er et program som sendes på innsiden og utsiden av murene kan de innsatte som forteller sine meninger og erfaringer knyttet opp imot ulike temaer, føle på det å tale «moralsk riktig» eller å «skjule» informasjon de anser som sensitiv. Derav kan informasjonen de ytrer være «tonet ned» eller ukorrekt ved enkelte anledninger. I tillegg er det også viktig å påpeke rammene for samtalene i de ulike lydklippene. Under enkelte omstendigheter er det andre individer i rommet sammen med de innsatte, blant annet fagfolk. Disse individene kan dermed være med på å legge føringer for de innsattes ytringer og oppfattelser i enkelte situasjoner.

3.6.3. Pålitelighet

Pålitelighet i kvalitativ metode innebærer en sammenheng mellom empiri, analyse og de endelige resultatene i forskningen (Tjora, 2017, s. 264). Det omhandler også hvordan jeg som forsker er nøytral eller farget forut dette temaet, og hvilke perspektiver og tolkninger jeg muligens har tatt på bakgrunn av dette. Selv om idealet i positivistisk tradisjon er nøytralitet, er man «innenfor den fortolkende tradisjonen som kvalitativ forskning er basert på, (...) innforstått med at en fullstendig nøytralitet ikke kan eksistere» (Tjora, 2017, s. 235). Som forsker er man engasjert og nysgjerrig på det temaet man har valgt, hvis ikke hadde man sannsynligvis valgt et annet tema. Derav er det viktig som forsker å reflektere over sitt personlige engasjement, men unngå å føres av det under forskningsprosessen.

3.6.4. Generalisering

Spørsmålet om generalisering er selve målet i kvantitativ metode, og omhandler muligheten for statistisk signifikans. *Moderat generalisering* innenfor kvalitativ metode diskuterer hvorvidt funn fra en studie kan overføres og brukes som indikator på mulig utfall i andre situasjo-

ner (Tjora, 2017, s. 238 & 243-245). Selv mener jeg at funnene som presenteres i oppgaven kan overføres til andre individer i lignende situasjoner, da studien min er en indikasjon på hvordan innsatte i det norske rettssystemet skildrer fenomenet gjengangerkriminalitet.

4. Analyse

I dette kapittelet presenteres analysen av min data som knyttes opp imot problemstillingen; *Hvilke forklaringsmodeller benytter innsatte i det norske rettssystemet i tilknytning til tematikken gjengangerkriminalitet som fenomen?* Empirien drøftes og analyseres i sammenheng med teori, hvor hensikten er å belyse tematikken ut ifra ulike vinklinger.

4.1. Aktør og struktur

Ved å analysere forklaringsmodellene til de innsatte i RøverRadion med fokus på teori-perspektivene aktør og struktur ut ifra Parsons og Giddens ser man to ulike tilnærminger knyttet opp imot skildringen til hvorfor de soner, og årsaken.

Som nevnt tidligere definerer Schiefloe begrepet aktør som individer, grupper eller organisasjon som *handler* (2011, s. 499), og struktur som en prosess, et sammensatt system eller hvordan ting fungerer sammen (2011, 523). Dermed kan man se på Parsons og Giddens perspektiver opp imot hverandre, og belyse dette ut ifra de innsattes forklaringsmodeller.

4.1.1. Strukturelle føringer

Parsons fokus på struktur (1991), kan belyse tematikken de innsatte skildrer knyttet opp imot undertematikken; barnevernet i tillegg til sosialt miljø.

I følge RøverRadion sitter de innsatte med oppfatning av at det var forutbestemt at de skulle havne i fengsel, og ha en kriminell livsstil. De påpeker at enkelte omstendigheter har vært grunnlaget til at de både startet, og fortsatte med kriminalitet. Barnevernet er et eksempel på en slik omstendighet. Noen innsatte ser på barnevernet som selve årsaken til at de sitter i fengsel, og soner en dom (R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18).

Programleder 1: Barnevernet skal intervjues i dag, og der kommer det en del greier om det er mer skadelig enn det hjelper unge, å sende dem på institusjon. Og du har vært på institusjon?

Programleder 2: Riktig det.

Programleder 1: Og vi sitter her i dag. Har det funka?

Programleder 2: Det har ikke det.

Programleder 1: Har ikke det i det heletatt.

Programleder 2: Hadde det funket så hadde vi ikke vært her nå.

Programleder 1: Det hadde vært bedre å bare vært hjemme med familien, ikke sant?

Programleder 2: Det er ingenting som hadde vært bedre enn å være med familien (Programledere i R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18).

I dette sitatet kommer det tydelig frem hvordan de innsatte ser på barnevernet og det man forbinder med barnevernet, som en medvirkende faktor til at de sitter i fengsel. Noe som også ligner enkelte av de innsattes tanker knyttet opp imot andre temaer som; primær- og sekundærsosialisering, og hvordan en vanskelig barndom har satt sitt preg på det videre livet. Altså omstendighetene rundt individets oppvekst, og barnevernets inngripen i 'familiefreden' (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19, «Problembarn», 08.12.18).

Mange skildrer en krevende barndom, hvor andre faktorer ble påvirket av underliggende strukturelle føringer og sosiale prosesser, og eksempler på dette er omsorgssvikt knyttet opp imot foreldre, sikkerhetsnett, og samfunnets sviktende omsorgsinstitusjoner (R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18).

Sitatet ovenfor ser på de strukturelle føringene innad i samfunnet som en hindring eller «blokade», og kan sees i sammenheng med Parsons syn på aktør/struktur problemet (1991). Barnevernet (samfunnsstrukturen) griper inn i individets hverdag, og hindrer all form for individualitet hos aktøren. I de innsattes øyne er det de strukturelle føringene i tillegg til systemet i samfunnet, som hindrer individet i å bli værende hjemme hos familien (R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18). Det er i derimot samfunnet vårt som har bestemt at vi skal ha ulike systemer som hjelper barn og unge med ulike utfordringer på hjemmefronten. Ser man de innsattes perspektiv i tråd med Parsons (1991), viser det at strukturen og systemet (barnevernet) hindrer individet i å ta egne valg, i tillegg til å fjerne individets mulighet til medbestemmelse når det kommer til sin egen livssituasjon som menneske.

4.1.2. Aktørens valg?

Ifølge RøverRadion har enkelte innsatte en tendens til å fraskrive seg ansvaret og skylden for sine handlinger, men det er også en andel som tar ansvar og reflekterer over sine valg og handlinger (R.R. ep: «Frihetsberøvelse og tatoveringer», 07.07.18):

Programleder 1: Og da må du ta det ansvaret du har fått. Og vi også gutta, vi tok også et valg om å gjøre en straffbar handling, og sette oss i den situasjonen som gjør at vi nå sitter her.

Programleder 2: Så vi mistet friheten. Det er riset bak speilet ved å gjøre en kriminell handling (Programledere i R.R. ep: «Frihetsberøvelse og tatoveringer», 07.07.18).

Sitatet ovenfor viser til en innsatts forståelse av situasjonens faktum, og hvorfor han faktisk er innsatt på bakgrunn av valg og handlinger knyttet opp imot sin kriminelle livsstil.

I tillegg til sitatet ovenfor finnes det et annet eksempel hvor en innsatt skildrer ytre føring i sitt liv, som forklarer hvorfor enkelte utfall har blitt slik de har blitt:

Jeg er 41 år, har vært i barnevernet siden jeg var 12 år til jeg var 21 år. Og det har formet min bakgrunn som den jeg er, og hvor jeg har vært de siste 24 årene. Jeg har sonet i 17 år, ikke som et resultat av barnevernet, men det ene førte med seg det andre. Når du da som 12 åring blir hentet ut av hjemmet ditt, og satt på institusjon i Asker, og blir misbrukt på den groveste måten som vi ble, både seksuelt og fysisk. Så flykter man fort inn i rusen og for å finansiere denne rusen så må man gjøre kriminelle handlinger. Og det er sånn det startet for meg. Så i forhold til det dere spør om; 'om barnevernet gjør folk rusavhengige og kriminelle', jeg har sonet de 17 årene på grunn av mine egne handlinger, for å få tak i rus. Noe jeg nå har kommet meg ut av, men det setter en del spor på deg, og former deg til den du er, men man kan ikke skylde på det resten av livet. Man må stå opp for det man selv gjør, og ta ansvar for det (Programleder i R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18).

Den innsatte i sitatet ovenfor reflekterer og tydeliggjør de ytre føringene som kan være en forklaring på hvorfor vedkommende sitter inne, da den ytre strukturen har blitt påvirket av aktørens handlinger. Det kan knyttes opp imot min forståelse av Giddens strukturasjonsteori (1984), da den innsatte poengterer at han selv har 'tillatt' disse føringene til å styre enkelte utfall og hendelser i hans liv. Han sier at han i senere tid har innsett at han handler etter egen vilje, bare han bestemmer hvor stor påvirkning disse forutsetningene har på han som individ (R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18).

På grunnlag av tematikken datamaterialet belyser kan man si at en kriminell livsstil er knyttet opp imot både forhold som angår aktør og struktur, noe som samsvarer med enkelte deler av Parsons og Giddens teorier knyttet opp imot disse perspektivene (Parsons, 1991; Giddens, 1984). I tråd med Parsons (1991) kan man si at det foreligger faktorer rundt enkelte individer i samfunnet som har en påvirkning, men samtidig i tråd med Giddens (1984) har aktørene ansvar for sine egne liv, og derav også en form for innvirkning på utfallet.

4.2. ADHD

I en episode med tittelen «ADHD» (R.R. ep: 11.08.18), tar de for seg denne diagnosen knyttet opp imot kriminalitet og gjengangerkriminalitet. «ADHD er en nevroutviklingsforstyrrelse som gir konsentrasjonsproblemer, manglende impuls kontroll og hyperaktivitet, og det er vanlig med tilleggs lidelser» (Lunde, G. i R.R. ep: «ADHD», 11.08.18). I tillegg opplyser de at ADHD er et fellestrekk hos minst tre av ti innsatte.

Mennesker som sliter med ADHD kan oppleve vansker i forbindelse med skole, venner og oppvekst, i enkelte tilfeller havner de *utenfor* og blir sett på som annerledes (R.R. ep: «ADHD», 11.08.18). Et eksempel som bringes på banen i forhold til denne diagnosen er det å bli kategorisert og stemplet som et individ med ADHD, skildringer hvor elevene blir plassert i en spesialklasse med annen undervisning enn majoriteten, og holdt utenfor det sosiale fellesskapet i en klasse på bakgrunn av diagnosen. De innsatte beskriver en opplevelse av segregering fra det sosiale fellesskapet, og med tanke på dette utrykte en av de innsatte at han som liten unngikk å bli utredet for ADHD. Nettopp fordi han var bekymret for å bli stemplet på bakgrunn av diagnosen.

Fordi når jeg gikk på skolen ville de utrede meg for ADHD, både barneskole, ungdomsskole og sånn ungdomshjem-greier, men jeg nekta jo blankt for det. Jeg ville ikke ha noe som helst stempel (Programleder i R.R ep: «ADHD», 11.08.18).

Senere i sendingen diskuterer samme innsatt temaet spesialklasser med en annen innsatt, hvor de beskriver en situasjon der de havnet utenfor «samfunnets firkant», en ramme for hva som ble akseptert og anerkjent som normalt. De mener selv at dette var en del av grunnlaget til at de i senere tid havnet i fengsel, da de fortsatte å dyrke sine negative egenskaper da de ikke passet inn i fellesskapet (R.R. ep: «ADHD», 11.08.18).

4.2.1. Stempling

ADHD kan belyses ut ifra Becker's teori om stempling, da det innebærer en form for kategorisering på grunnlag av individets avvikende sosiale posisjon (Becker, 2005). I denne settingen vil det si at man definerer et individ på bakgrunn av kategorisering knyttet til vedkommende sin kriminelle livsstil, eller diagnosen ADHD.

Redselen for å bli stemplet på bakgrunn av ADHD har en innsatt skildret i sitatet ovenfor, dette kan sammenlignes med det å bli sett på som annerledes. Ofte er stereotypien til diagnosen ADHD at individene er utfordrende å forholde seg til, og derav tar andre avstand

(R.R. ep: «ADHD», 11.08.18). Dermed blir de tilsidesatt og plassert på ‘utsiden av fellesskapet, som igjen henger sammen med strukturen og samfunnets problemer med å tilpasse seg individene man ser på som ‘unormale’. Derav foreligger det en motsatt forventning; at aktøren skal tilpasse seg på egne hånd, og akseptere disse sidene ved samfunnet og dens struktur.

Dermed kan enkelte individer som har problemer med tilpasningsevne (i tråd med det de innsatte skildrer) oppleve situasjoner som kan betegnes som utfordrende. Derav kan man på bakgrunn av diagnosen ADHD eller sin kriminelle livsstil bli stemplet, og risikere at dette er en årsaksfaktor til at man ikke passer inn samfunnets sosiale fellesskap, og ende opp med at tre av ti innsatte har ADHD som fellestrekk (Becker, 2005; R.R. ep: «ADHD», 11.08.18).

4.2.2. Struktur og ADHD

Djupedal og Korshavn vektlegger i sitt arbeid om ADHD at ‘kunnskapsskolen’ har bidratt til at enkelte fag og ferdigheter har blitt viktigere, i tillegg til at økt faglig disiplinering, ro og orden har blitt ettertraktede idealer (2016, s. 96). Her peker han på en økende forventning til homogenitet blant elever, og at disse institusjonelle rammene i skolen (standardisering og disiplin) kan bidra til et høyere preg av «annerledeshet» enn det ellers ville vært under andre betingelser og diskurser. «Endrede institusjonelle rammer kan dermed forstås som en medprodusent av avvik fordi de bidrar til å snevre inn en skole som i utgangspunktet skal være for alle» (Djupedal & Korshavn, 2016, s. 96).

Problemet Djupedal og Korshavn nevner gjenspeiles i informasjonen som belyses av programlederne i RøverRadion, med tanke på deres skildringer knyttet opp imot ADHD og spesialklasser, i tillegg til segregering fra det sosiale fellesskapet (R.R: ep: «ADHD», 11.08.18). Dette kan belyses ut ifra Parsons med søkelys på hans strukturorienterte perspektiv (Parsons, 1991).

Struktur som innebærer hvordan *komponentene* som helhet er ordnet ovenfor hverandre (Schiefløe, 2011, s. 523), kan sees i lys av hvordan skolesystemet belyses i RøverRadion, da de innsatte informerer om at diagnosen ADHD skaper utfordringer for det norske skolesystemet, som resulterer i at enkelte individer blir plassert i egne spesialklasser (R.R: ep: «ADHD», 11.08.18).

Ritzer & Stepnisky’s tolkning av Parsons teori belyses i denne settingen at hans perspektiv på samfunnets ‘ønske’ til konformitet og ‘ensartethet’ skaper utfordringer knyttet

til individets frihet og egne interesser (2014, s. 247), med tanke på skolen som institusjon og individets faglige kunnskapslæring knyttet til skolegangen. I tillegg kan man si at diagnostiseringen av ADHD kategoriserer individene innad en bås, som videre fører til stempling (Becker, 2005). Skolen sender individene med diagnosen til spesialklasser, og dette innebærer at individene er forventet å følge strukturens føringer og tilpasse seg det nye skolemiljøet på best mulig måte. De innsattes informasjon ut ifra deres skildringer er at individene med diagnosen håndterer utfordringen og den kraftige overgangen dårlig (R.R. ep: «ADHD», 11.08.18), i tillegg til at de strukturelle føringene knyttet opp imot skolen som institusjon skaper utfordringer for individene som blir rammet.

På bakgrunn av de innsattes skildringer kan man si at de strukturelle føringene og den sosiale diskursen knyttet opp imot diagnosen ADHD kan være en av årsakene til at enkelte individer har problemer med sosialisering, tilpasning og aksept av fellesskapet, og derav gjenspeiles det i at «minst tre av ti innsatte» har diagnosen ADHD (R.R. ep: «ADHD», 11.08.18). Dermed opplever enkelte utfordringer med å passe inn i sosiale sammenhenger, noe som var grunnlaget til en av de innsattes skildring knyttet opp imot tidligere redsel for utredning og diagnostisering. I tillegg til å havne utenfor «samfunnets firkant» og bli ansett som unormal (R.R. ep: «ADHD», 11.08.18). Samfunnets firkant kan i denne settingen belyses ut ifra Parsons teori (1991), og betegnes som samfunnets struktur og strukturelle føringer som skapes i sosiale settinger.

4.3. Personlighetstrekk

I en sending av RøverRadion med tittelen «Kriminalitet, arv og miljø» (R.R. ep: 27.01.18) diskuterer de problemstillingen 'født sånn, eller blitt sånn?' med Harald Eia. Han er utdannet sosiolog, og tidligere programleder i «hjernevask» hvor han tar for seg spørsmål knyttet opp imot arv og miljø.

Samtalen med denne tematikken preges i korte trekk av *kriminelle gener*. Eia betegner dette som enkelte individers anlegg i kroppen eller personlighetstrekk som gjør de impulsive, nysgjerrige og naturlige søkere av spenning, «push og pull-effekter» som skubber de i en av to retninger.

De genene jeg snakker om, det er ikke de genene som gir deg mørkt eller lyst hår, eller bestemmer om du er kort eller lang. Dette er gener som dytter deg i en eller annen retning, for eksempel til å rane en gullsmed. Altså du har lyst på 100.000 kr, men hva gjør du? (Eia i R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18).

Det er viktig å ha med seg i denne settingen at fokuset ikke er på hva Harald Eia sier, men hvordan de innsatte programlederne i RøverRadion responderer på det han sier, og hvilke forklaringsmodeller de anvender med tanke på tematikken. De innsatte er bekreftende til Eia sitt resonnement angående kriminalitet og impulsivitet; «Du er inne på noe der, helt klart!» (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18).

Derimot skyter en innsatt inn; «Men altså, man kan ikke skylde på genene alene for at man er kriminell?» (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18). De innsatte stiller seg undrende til Eias perspektiv på at genetikken har større innvirkning enn andre faktorer. En av de innsatte sier; «Om gener har så mye å si, hva da med kriminelle som ønsker å starte et nytt liv?» (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18). Dermed påpeker Eia at det ikke direkte er genene som bestemmer om man blir kriminell eller ikke, derimot er det flere mekanismer på innsiden som er skrudd sammen slik at det kriminelle liv kanskje appellerer mer til enkelte individer, enn hos andre. Det betyr at dette avhenger av flere faktorer. Slik belyser programlederne andre perspektiver på gjengangerkriminalitet som sosialt miljø, alder og oppvekst, da de har troen på at utfallet er avhengig av andre underliggende faktorer enn bare genetikk (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18).

Denne tematikken kan sees i lys med Freuds psykodynamiske personlighetsteori (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42). Id, kan i denne settingen forstås som personlighetstilstanden til en lovløs, da de innsatte og Eia drøfter de kriminelle handlingene med tanke på drifter knyttet imot kriminalitet som appellerende (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18). Impulsivitet rett og slett, da individet mangler evnen til å tenke konsekvenser og reflektere over egne handlinger i det lengre løp. Dette resonnementet kan sammenlignes med argumentene til Gottfredson og Hirschi, da de mener at en felles underliggende årsak til kriminelle handlinger er lav selvkontroll og impulskontroll (1990, s. 94-96). Det Freud kaller ego kan derimot sees i lys av en rehabilitert kriminell, eller lovlydig. Da individet har blitt eller er reflektert, og forstår at ønsket om 'raske penger' ikke nødvendigvis kan styre hverdagen. Det innebærer at individet regulerer spontane lyster, men i tråd med samfunnets lover og regler. Derav er man innforstått med at kriminelle handlinger ikke ganger en i det lengre løp. Begrepet superego (Nolen-Hoeksema, 2014, s. 42) kan sammenlignes med internaliserte lover og regler i samfunnet, eller den prinsipielle atferden og lojaliteten en kriminell forholder seg til i de lovløse miljøene, da de ikke ønsker å gå imot «(...) eget miljø» (R.R. ep: «Soning i Nederland», 05.01.19). Forskjellen fra Id, ego og superego, er at en

kriminell som handler etter id (lyster og impulser), handler spontant. Hvorav et individ som handler etter ego handler ut ifra reflekterte tankesett, og har høyst sannsynlig veid for og imot.

4.4. Sosiale sammenhenger

RøverRadion fokuserte endel på kriminalitet knyttet opp mot sosiale sammenhenger. Deler av tematikken var barndom, oppvekst, sosial reproduksjon, sosiale nettverk og smitteeffekter.

4.4.1. Oppvekst og Sosial reproduksjon

Enkelte av de kriminelle som er plassert i fengsel har hatt en utfordrende familiehistorikk, og vanskelig oppvekst. I en av episodene henviser Pernille Huseby fra Actis til dette (R.R. ep: «Rus og avkriminalisering», 26.01.19). Her skildres omstendighetene rundt en oppvekst hvor foreldrene har ulike typer utfordringer, og de innsatte en dårligere oppveksthistorikk enn gjennomsnittet (R.R. ep: «Rus og avkriminalisering, 26.01.19). Det blir beskrevet som en ond sirkel, hvor problemene føres videre fra generasjon til generasjon, og de samme problemene føres videre til etterkommerne.

En innsatt med sigøynerbakgrunn (hvor store deler av hans familie har sittet inne) forteller;

Vi sigøynere er veldig hevngjerrige folk, vi går veldig mye til hevn. Så hvis du liksom skal ta meg, så må jeg ta en av dine også. Og vi har vært det i mange generasjoner, i mange, mange år. Og det er en av grunnene til at det blir veldig mye vold, drapsforsøk, trusler, osv. (Programleder i R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18).

Den innsatte sitter med oppfatningen av at han på bakgrunn av både primær- og sekundærsosialiseringen (Bø, 2005, s. 65) er i fengsel. Det på bakgrunn av forhold som; familie, sigøynerbakgrunnen og hevnkulturen. Forklaringsmodellene den innsatte benytter seg av er; sosial reproduksjon, sosialsmitte og sosialt nettverk.

For det første sier han at han under oppveksten observerte foreldrenes atferd og oppførsel (R.R. ep: Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18). Siden de ikke hadde respekt for lovene i landet de reiste til, hvorfor skulle han ha det? Derav kan man si at foreldrenes sosiale atferd ble reproduert til den innsatte via observasjon (Dahlgren & Ljunggren, 2010, s. 25).

For det andre, den innsatte skildrer sigøynermiljøet og hevnkultur (R.R. ep: «Kriminalitet, arv og miljø», 27.01.18). Derav kan man si at han på bakgrunn av å observere familie og venner, det sosiale nettverk sin atferd innad i samme miljø som han, opplevde

sosialsmitte. Han ble sosialt påvirket (Schiefløe, 2011, s. 521; Bø, 2005, s. 15 & 16), og inspirert av nærmiljøets atferd. Dermed fikk han og miljøet felles atferd, en form for konformitet (Bø, 2005, s. 15 & 16).

4.4.2. *Kriminelle forbilder*

De innsatte skildret omstendigheter hvor deres kriminelle miljø hadde kriminelle forbilder de så opp til, som de ønsket å bli lik når de ble eldre;

Programleder 1: Man så jo opp til de eldre, og sånn har det jo blitt også når jeg har blitt eldre. Så jeg ser jo det at de yngre også ser opp til meg, men jeg prøver jo, og har prøvd hele tiden å få dem til å styre i en annen retning da.

Programleder 2: Nei, jeg kan jo forstå ganske godt nå slik du forklarer det, hvordan du kan ha blitt kriminell da. Altså du har jo på en måte fått det inn siden du var ung og sånt. Og det å skulle komme seg ut av det da ikke sant. Der er jo primær- og sekundærsosialisering ikke sant? (Programledere i R.R ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Den innsatte forteller om sin oppvekst hvor han som mindre ble påvirket og inspirert av det sosiale miljøet rundt han. Forklaringsmodellene han benytter er; sekundærsosialisering, sosialt miljø og sosial påvirkning.

Han forteller at hans sosiale miljø (Schiefløe, 2011, s. 521) besto av kriminelle individer, eller gutter som var opptatt av fart og spenning. Noe han selv påpeker er i sammenheng med sekundærsosialiseringen. Det innebærer sannsynligvis at hans relasjoner knyttet til familie og venner (primær- og sekundærsosialiseringen) (Bø, 2005, s. 65), kanskje ikke var av den beste sorten. Motparten i samtalen påpeker at han har fått kriminalitet inn siden han var ung (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Han anerkjenner den sosiale påvirkningen (Bø, 2005, s. 15 & 16) han gjennomgikk, i tillegg til at hans tidligere forbilder ikke hadde den best innflytelsen på han som individ. Den innsattes skildringer kan sammenlignes med barne- og ungdomskriminalitetens problematikk i Oslo; «Enkelte barn helt ned i 4. og 5. klasse har forbilder som er kriminelle. (...) – At 13–14-åringer her opererer som løpegutter for eldre kriminelle og frakter pakker med narkotika, er kjent» (Skogstrøm, 2019). Dette innebærer at det den innsatte skildrer knyttet opp mot kriminelle forbilder, også er et reelt problem i dag.

4.4.3. Sosiale nettverk og smitteeffekter

Temaet sosialt nettverk (Schiefløe, 2011, s. 521) var relevant i flere av programmets sendinger. Under dette begrepet diskuterte de oppvekstmiljø, annerkjennelse og aksept i kriminelle sosiale miljøer (R.R. ep: «Hvordan bli nykter», 09.03.19; «Uskikkelige gutter», 19.01.19; «Gjenger», 13.10.18). Temaet ble skildret opp mot annerkjennelse for hvem man er som individ, og det å være annerledes.

I tillegg til å bli akseptert som den man *er*, beskriver de innsatte en trygghet til miljøet, med tanke på vennegruppe, gjeng eller gate. De forklarte at deres sosiale nettverk og miljø var aksepterende og appellerende, det var nettopp det som gjorde at de følte seg trygge og akseptert (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19; «Gjenger», 13.10.18). De skildret det kriminelle miljøet som deres *familie* og *hjem*;

Nei, altså jeg følte meg mye tryggere der. Det ble på en måte en eller annen familie for meg da. Det var slik at vi passet på hverandre. Det var ikke noen som var større enn andre, ingen leder i den gjengen der. Det var bare at alle passet på hverandre egentlig (Programleder i R.R. ep: «Gjenger», 13.10.18).

Med tanke på temaet sosiale nettverk er smitteeffekter sentralt. I programmet blir smitteeffekter forklart som en overføring av holdninger, handlinger og energi (R.R. ep: «Problembarn», 08.12.18). Et eksempel som nevnes i programmet, er forflyttelse av de «trøblete» elevene til en egen spesialklasse, med håp om et positivt utfall. Det ønskede utfallet av en slik situasjon er at elevene får tettere oppfølging, og lærer av hverandre. Derimot finnes det også andre utfall av en slik situasjon. Elevene som er i lik situasjon kan ende opp med å overføre de negative sidene ved seg selv til andre i gruppen, og dermed skape en slags smitteeffekt. Det innebærer en overføring og forsterkelse av de negative egenskapene hos individet.

Andre innsatte skildrer en litt annen oppvekst, men med smitteeffekter som forklaring;

Programleder: Det var jo ting jeg gjorde som jeg angre på da, som jeg tenker tilbake på nå. Hvorfor gjorde jeg det, hva skjedde liksom? Jeg klarte å vokse fra det på en måte da, og tenke at det er ikke meg egentlig, jeg er ikke den typen der. Men det må ha skjedd noe når jeg var barn ikke sant, alt med krig og ting jeg har sett, og siden jeg begynte som 12-13 år gammel liksom [informanten sikter til starten på sin kriminelle livsstil].

Journalist: Men det var jo mange i den gjengen din som ikke hadde samme bakgrunn som deg, som ikke gjorde like alvorlige ting, så det er ikke sikkert at det er ...

Programleder: Nei, det er det ikke, men det var kanskje et dårlig miljø å vokse opp i og kanskje? (Programleder i R.R. ep: «Gjenger», 13.10.18).

Smitteeffekter kan også overføres til andre sosiale miljøer. I likhet med smitteeffekter og skoleklasser, skildrer den innsatte i sitatet ovenfor at hans sosiale miljø hadde dårlig innflytelse på han som individ. Derav kan man overføre tematikken til andre sosiale miljøer (Schiefløe, 2011, s. 521). Miljøet individene befinner seg i, har som regel en eller annen form for påvirkning (Bø, 2005, s. 15 & 16). Derav kan man trekke inn begrepet konformitet (Bø, 2005, s. 15 & 16), det er en underkategori til sosial påvirkning som innebærer at man blir lik og innordner seg sitt sosiale miljø. Så i tråd med dette kan man si at de innsatte i RøverRadion skildrer sosial påvirkning knyttet opp mot sitt sosiale nettverk og miljø. De kriminelle blir ofte påvirket av hvilke mennesker og grupper de omgås, det vil si at de inspireres, påvirkes og blir mer og mer like hverandre. Gi og ta kultur, da de overfører og lærer av hverandres atferd.

4.5. Konflikt med autoritære skikkelser

En innsatt skildrer situasjoner hvor de kriminelle prøver sitt ytterste å fjerne seg fra autoritære skikkelser, i denne sammenhengen politiet;

(...) folk som har bodd i storbyer og sånn, da er lei av dette her maset og jaget i storbyen med politiet som er etter deg hele tiden og sånt. Så da flytter de ut på landet da, for å prøve å bli kvitt polisproblemet (...) (Programleder i R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Sitatet ovenfor viser at man som yrkeskriminell stadig er i politiets søkelys, og politiet representerer samfunnets autoritære maktposisjon. Hvis man er kriminell, da er man også lovbrøyer (Durkheim, 1970, s. 11). Staten har gitt Politiet makten til å håndheve loven, og overvåke individene i samfunnet som på et eller annet vis bryter den. Derav beskriver den innsatte i sitatet ovenfor problemstillingen mange kriminelle møter (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19). De kriminelle ønsker ikke at lovens lange arm skal komme bankende på døra, derav prøver de sitt ytterste for å fjerne seg fra distriktene hvor det er mange synlige politi ute i gaten, eller en del patruljerende.

Kriminelle opplever å bli sett på som mindreverdige eller underlegne i samfunnet, i forhold til andre lovlydige individer som gjør sitt ytterste for å løfte samfunnet og staten (R.R. ep: «Er alle liv like mye verdt?», 30.06.18). Det på grunnlag av at de kriminelle ofte er

«kjenninger» av politiet, som innebærer at politiet har notert at individet tidligere har vært på kant med loven, og holder et ekstra øye med dem.

I tillegg til dette har kriminelle blitt et symbol på individer som protesterer mot autoritære skikkelser, og andre maktstrukturer i samfunnet. De kriminelle er i opposisjon til autoritære skikkelser, og eksempler på dette kan være foreldre, barnevernet, eller andre skikkelser som fremmer statens interesser (R.R. ep: «Rus og avkriminalisering», 26.01.19; «problembarn», 08.12.18). I tråd med Dahrendorfs teori (1959), kan man hevde at de innsatte har utfordringer med å tilpasse seg autoritære skikkelser, og lysne til samfunnets lover og regler. Dette kan falle under maktperspektivet, da samfunnet stadig forsøker å underkue de kriminelle, mens de kriminelle ønsker å ha kontroll over enkelte situasjoner, og ta loven i egne hender.

4.6. Overgangsfasen

Temaet overgangsfasen ble ofte skildret, fasen hvor de innsatte slippes ut fra fengsel, og skal tilbake til samfunnet. Dette temaet ble ofte diskutert mellom de innsatte, eller i intervjuer med innsatte som nærmet seg slutten av soning (R.R. ep: «Helene sjekker inn i RøverRadion» 15,12,18). I de fleste intervjuene hvor overgangsfasen var tematikk, ble også temaet tilbakefall tatt opp. Et tema som handler om spørsmålet knyttet til endring (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Enkelte skildret et liv hvor det eneste de visste om var kriminalitet, og miljøet som medfølger. De ytrer at kunnskapen i forhold til kriminaliteten ligger latent, og at det er naturlig for tidligere kriminelle å følge deres tidligere spor (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19). Det som derimot var en mulig brems, var de friske minnene om det nylig endte soningsforholdet, og frihetsberøvelsen.

Nettverksdannelser ble også diskutert, og en av de innsatte uttalte at fengsel i seg selv kan bli sett på som en kriminalskole, hvor man risikerer å sitte igjen som større kjeltring ved endt soning, enn det man var i første omgang (R.R. ep: «Hvordan bli nykter», 09.03.19). Dermed er det fristende å fortsette den kriminelle 'butikken', siden man ender soningen med et enda større kriminelt nettverk (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Programleder 1: Det jeg da lurer på er; når du kommer ut etter å ha sonet en dom, starter du i gang butikken igjen eller hva, hva skjer da egentlig?

Programleder 2: Nei, starter og starter, jeg har vel aldri stoppet. Hm, det er jo bare sånn det blir, fordi når man har levd et liv med kriminalitet, salg og litt sånt hele livet. Så kan man jo ikke noe annet. (Programledere i R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Sitatet ovenfor skildrer en situasjon hvor den innsatte beskriver det som naturlig å være lovbryter, det på grunnlag av at kriminalitet er det eneste han kjenner til. Endringspotensialet er avhengig av hvor forberedt de er på ansvaret man møter på utsiden, men i alt hadde de fleste en felles forståelse på oppskriften til forbedring. Det viktigste en tidligere innsatt tar tak i for rehabilitering er; arbeid, eventuelt behandling (for eksempel rus, impulsivitet eller sinnemestring), og et trygt sikkerhetsnett som stiller opp ved behov (R.R. ep: «Helene sjekker inn i RøverRadion», 15.12.18). Derimot det de fleste la trykk på ved løslatelse var; miljøskifte og tålmodighet.

Overgangsfasen som de innsatte i RøverRadion beskriver kan sees i lys av begrepet liminalitet (Turner. 1969). Liminalitet betegner den situasjonen en innsatt møter når soningsforholdene ender, og individet skal ut av fengsel. De innsatte blir under denne situasjonen satt opp imot et valg hvor de må bestemme seg for å fortsette å være lovløs eller bli lovlydig.

Hvis de velger muligheten til å bli lovlydig, ta del i det «normale» fellesskapet, og slåss for sin rett i samfunnet er det ikke så vanskelig å forstå at individer med straffesaker i ryggsekken kvier seg til å møte samfunnet. Da det er en mulighet for at de fortsatt blir kategorisert som kriminelle, eller tidligere kriminelle (Becker, 2005). Man blir på en måte hengende mellom de lovlydige og de kriminelle. Det på bakgrunn av samfunnets anerkjennelse av plettfrie vandler, noe de tidligere kriminelle ikke har, da de har sonet en dom. Derav er det ikke underlig når de kriminelle selv uttrykker at de i ettertid sannsynligvis ender opp med kriminalitet før eller siden, men at de fortsatt innerst inne har et ønske om å endre seg (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19).

Sitatet ovenfor hvor en innsatt beskriver overgangsfasen, og forteller at den kan innebære et tilbakefall, siden kriminaliteten ligger latent og er enkleste utvei kan drøftes opp mot Parsons strukturorienterte perspektiv (R.R. ep: «Uskikkelige gutter», 19.01.19; Parsons, 1991). Med fokus på strukturen ut ifra et samfunnsperspektiv kan man si at strukturen har «sviktet», den er inaktiv og mangler handlekraft. Det på grunnlag av at en kriminell livsstil, eller kriminelle handlinger ikke burde oppfattes som attraktivt for aktørene. I tråd med begrepet liminalitet vil aktørene henge i limbo (Turner, 1969) da det vil være utfordrende å skille

mellom indre drifter og vaner, opp imot fornuft. Så lenge enkelte aktører i samfunnet ser på kriminalitet som lønnsomt, vil aktørene fortsette med den kriminelle livsstilen da det vil være krevende å snu opp ned på sine vaner, og kriminaliteten vil inntil videre bli oppfattet som høyere 'gevinst' enn det å være lovlydig.

5. Avslutning

I denne oppgaven er det gjennomført en dokumentstudie hvor fokuset har vært gjengangerkriminalitet ut ifra problemstillingen; *Hvilke forklaringsmodeller benytter innsatte i det norske rettssystemet i tilknytning til tematikken gjengangerkriminalitet som fenomen?* I tråd med dette har problemstillingen min blitt utforsket ved hjelp av informanter fra datamaterialet og sosiologisk teori.

5.2. Hovedfunn

Hovedfunnene i oppgaven som fokuserer på gjengangerkriminalitet og hvordan de innsatte i RøverRadion skildrer dette fenomenet, har vært mange og ulike. Deler av analysen min er preget av Parsons og Giddens vinkling på perspektivene aktør og struktur, og hvordan dette kan gjenspeiles i datamaterialet mitt. I tillegg har teksten sett på temaer som stempeling, psykodynamisk personlighetsteori, sosiale sammenhenger, konfliktteori og liminalitet.

Med hensyn til dette vil jeg konkludere med at de innsatte i det norske rettssystemet skildrer fenomenet gjengangerkriminalitet med elementer av; individualistiske, men også strukturelle føringer.

I tillegg benytter de innsatte i RøverRadion seg implisitt av mange sosiologiske forklaringsmodeller for å beskrive faktorer til hvorfor man som individ og kriminell havner under definisjonen «gjenganger». Mine funn viser med hensyn til dette; at sosiale omstendigheter, avviksstempeling og kategorisering som kriminell, biologiske gener med utgangspunkt i impulsivitet, manglende konsekvenstenkning og refleksjon, i tillegg til deres opposisjon til autoritære skikkelser er noen av mange årsaker.

5.3. Videre forskning

I denne studien har majoriteten av informanter bestått av menn, det på grunnlag av at de fleste fengsler i Norge er mannsdominerte, og derav gjenspeiler RøverRadion sine sendinger dette forholdet. På grunnlag av studiets begrensning i forhold til omfang har jeg gjennomgått en

prosess hvor det har vært nødvendig med selektivitet, og derav har enkelte temaer blitt ned-prioritert.

Til ettertanke hadde det derfor vært interessant å se på samme tematikk med kjønn som fokus. Utforske fenomenet gjengangerkriminalitet med kvinner i fokus, eller å sammenligne andelen av menn og kvinner som har kriminalitet som livsstil, og de eventuelle årsaker og faktorer til hvorfor forholdet er slik.

6. Litteraturliste

- Aakvag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Andersen, S. N. & Skardhamar, T. (2013). Å måle gjentatt kriminalitet – hvem, hva og når? *Samfunnsspeilet*, 27(3), 24-28. Hentet fra https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/121976?_ts=1410738b960
- Becker, H. S. (2005). *Outsidere: studier i afvigelses sociologi* (1. utg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (2006). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2. utg.). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Bø, I. (2005). *Påvirkning og kontroll*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Dahlgren, K. & Ljunggren, J. (2010). Klasse: Begrep, skjema og debatt. I K. Dahlgren & J. Ljunggren (Red.), *Klassebilder, ulikhet og sosial mobilitet* (s. 13-27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. London and Henley: Routledge & Kegan Paul.
- Djupedal, E. F. & Korshavn, R. N. (2016). Medisinering av mangfold i kunnskapsskolen. I A. Tjora & L. E. Levang (Red.), *ADHD og det disiplinerte samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget Vikmostad & Bjørke AS.
- Durkheim, E. (1970). *The Normal and The Pathological*. I M. E. Wolfgang, L. Savitz & N. Johnston (Red.), *The Sociology of Crime and Delinquency* (2. utg.). New York: John Wiley & Sons Inc.
- Freud, S. (1961). *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Vol. 19 (1. utg.). London: Hogarth Press and the Institute of Psycho-analysis.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity press.

- Giddens, A. (1989). A reply to my critics. I D. Held. & J.B. Thompson. (Red), *Social theory of modern societies: Anthony Giddens and his critics* (s. 249-301). Cambridge: University press.
- Giddens, A. Duneier, M. Appelbaum, R.P. & Carr, D. (2014). *Introduction to Sociology* (Utg. 9). New York: W. W. Norton & Company Inc.
- Gottfredson, M. R. & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. California: Standford University Press.
- Jacobsen, N. B. (2018). Fengsel og frihet: gjengangeres soningserfaringer. I J. F. Rye & I. R. Lundeberg (Red.), *I fengslende sosiologi: makt, straff og identitet i Trondheims fengsler* (s. 57-75). (u.s.) Cappelen Damm Akademisk.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss. T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lawson, T. & Heaton, T. (1999). *Crime and Deviance*. MacMillian Press LTD.
- Materstvedt, L. J. (2018). *Vitenskap, etikk og politikk* (1. utg.). Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- NESH. (2014, Desember). Ethiske retningslinjer for forskning på Internett. Hentet fra <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-forskning-pa-internett.pdf>
- Nolen-Hoeksema, S. (2014). *(Ab)normal Psychology* (6. utg.). New York: McGraw-Hill Education.
- Parsons, T. (1991). *The Social System: With a new preface by Bryan S. Turner*. London: Routledge & Kegan Paul LTD.
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory* (9. utg.). Boston: McGraw-Hill Education.

- Rostad, M. W. (2018, 5. Juli). Leon Bashir om «Gjengangere»: – Filmen går hånd i hånd med min egen fortid. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/rampelys/i/J1y78P/leon-bashir-om-gjengangere-filmen-gaar-haand-i-haand-med-min-egen-fortid>
- RøverRadion. (2018, 19. mars). Kriminelt god radio. Hentet fra <https://roverhuset.no/om-oss/>
- Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Skardhamar, T. (2004). Noen få veier tungt i kriminalitetsbildet. *Samfunnsspeilet* (18)3, 25-31. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200403/ssp.pdf>
- Skogstrøm, L. (2019, 13. mai). Rektor på Mortensrud: – Barn helt ned i tiårsalderen har kriminelle som forbilder. *Aftenposten*. Hentet 13.05.19 fra https://www.aftenposten.no/osloby/i/vQnEyj/Rektor-pa-Mortensrud--Barn-helt-ned-i-tiarsalderen-har-kriminelle-som-forbil-der?fbclid=IwAR2nNAh0qDiY_AVXHXPKwZuKGEEAThOfEAboFNKXx7L26k6rKdz6CfEJjvM
- Teigen, K. H. (2015). *En psykologihistorie* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2018). *Viten skapt, kvalitativ analyse og teoriutvikling* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Turner, V. (1969). Liminality and Communitas. I V. Turner (Red.), *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*, (358-357). Chicago: Aldine Publishing Hentet fra http://faculty.trinity.edu/mbrown/whatisreligion/PDF%20readings/TurnerVictor-%20Liminality%20and%20Communitas.pdf?fbclid=IwAR2VBMiHP2_Tpx8ZnsN1_zhei-tGFKp1vW3GiqmV3CINEJa3luEkyg_gu6g

Qureishi, M. (2015, 1. februar). I Norge er straffen frihetsberøvelse. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/LerV/I-Norge-er-straffen-frihetsberovelse>

